

Summary

B.S.Kryshchuk

Source Base of Research of Pedagogical and Cultural-Enlightening Activity of the Society «Prosvita» in Podillia Region (1906-1923)

The analysis of the funds of Central state archive of higher bodies of power and management of Ukraine (Kyiv), Central state historic archive of Ukraine (Kyiv), Central state archive-museum of literature and arts of Ukraine (Kyiv), State archive of Khmelnytskyi and Vinnytsia regions as for the subject of availability of materials on revealing of pedagogical and cultural-enlightening activity of the society «Prosvita» in Podillia region in 1906-1923 has been done in the article. It is determined, in particular, that study of the materials of the funds of above mentioned archives allows us to reveal the content and the forms of pedagogical and cultural-enlightening activity of the society, its influence on the national consciousness formation, the role of the society «Prosvita» in the development of education through the spreading of the libraries-reading halls, revealing of educational establishments by the members of the society, organization of work of different educational-professional courses etc.

Key words: society «Prosvita», sources, pedagogical and cultural-enlightening activity, Podillia region, archive.
Дата надходження статті: «17» вересня 2013 р.

УДК 37.017.92 : 930.2 : 314.743 (477) «1920/1950»

М.В.КУБРАКОВА,
аспірантка
(м.Луганськ)

**Духовний розвиток особистості в педагогічній думці вітчизняної еміграції
(20 – 50 рр. ХХ ст.): історіографічний аналіз**

В статті міститься історіографічний огляд проблеми духовного розвитку особистості в педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.). Історіографічний аналіз проблеми духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) дають підстави умовно виділити два етапи: перший – 1919–1939 рр.; другий – від 1945 р. – до наших днів. Перший етап характеризується окремими розвідками, які стосувалися певних аспектів української еміграції, зокрема, національно-культурної та духовної адаптації українців за кордоном. На другому етапі вивчення проблема духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) розширилася і за проблематикою, і за кількістю дослідників. В статті зазначено, що проблема вивчення духовного розвитку особистості в педагогічній думці розроблялась у двох напрямках: церковно-релігійний та світський.

Ключові слова: духовність, духовний розвиток особистості, еміграція, історіографія.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розбудова суверенної і незалежної демократичної, соціальної, правової держави потребує активізації зусиль органів виконавчої влади, громадських і релігійних організацій, спрямованих на розвиток духовності, виховання патріотизму та поваги до історичної спадщини українського народу, укорінення в суспільній свідомості загальнолюдських моральних цінностей. Ми вважаємо, що ці рядки з Указу Президента України «Основні напрями розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян України» є пріоритетними завданнями сьогодення.

У Конституції України чітко записано: «...враховуючи глибоку духовно-моральну кризу в нашій державі, національна школа покликана забезпечити наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу провідним змістом, який би допоміг педагогам виховати високодуховну й високоморальну особистість...» [4, с.531].

Дійсний член АПН України І.Бех, продовжуючи цю тему, пише: «Ми втратили таке поняття, як цінність іншої людини. Відбулася десакралізація людського життя, тобто його святості. Тут ми маємо звернутися і до християнської етики, яка саме цим поняттям оперує. Святість людини і її життя ми повинні відновити у всіх правах: повага, любов, цінність іншої людини. Слід провести величезну, сплановану роботу у всьому суспільстві» [1, с.325].

У цей час, коли в державі триває процес переосмислення життя, формується нове педагогічне бачення освіти, важливе місце займає вивчення минулого педагогічного досвіду.

Особливої уваги заслуговує вивчення педагогічного досвіду проблема духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.).

Незважаючи на фундаментальну розробку проблеми духовності, історіографічний аналіз тенденцій духовного розвитку особистості в науковій літературі представлений фрагментарно й у цілому дана проблема спеціально не розглядалася. Разом з тим, ті чи інші аспекти досліджуваного питання розглядаються у працях, П.Юркевича, В.Зеньковського, Л.Вовка, В.Губмана, В.Дирди, М.Євтуха, І.Зязюна, Г.Шевченко та ін.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є здійснення історіографічного аналізу проблеми духовного розвитку особистості в педагогічній думці вітчизняної еміграції (20-50 рр. ХХ ст.).

Виклад основного матеріалу... Історіографічний аналіз проблеми духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) дає підставу умовно виділити два етапи: перший – 1919–1939 рр.; другий – від 1945 р. – до наших днів [3].

Вітчизняна історіографія першого етапу характеризується окремими розвідками, які стосувалися певних аспектів української еміграції, зокрема, національно-культурної та духовної адаптації українців у США, Аргентині та Бразилії. До таких належать праці священників-місіонерів О.Пристаєя і С.Вапровича, відомого діяча товариства «Рідна школа» Л.Ясінчука та письменника П.Карманського. Більш ґрунтовними були публікації члена правління Варшавського наукового інституту з дослідження еміграції та колонізації І.Івашка про еміграцію українців до США і Канади.

Упродовж міжвоєнного двадцятиліття видано кілька праць, підготовлених українськими істориками в діаспорі. Головним чином у США та Канаді. З них найґрунтовнішою є монографія В.Галича «Українці в Сполучених Штатах», в якій висвітлюється громадське і духовне життя емігрантів. Свого часу це була найавторитетніша фактологічна праця, що й досі не втратила актуальності. Деякі зрушення на цьому етапі відбувалися й у вивченні української еміграції до Канади. Цей еміграційний напрям розглядається у колективній монографії «Історія української еміграції в Канаді за часів від 1890 до 1930 р.», автори якої зосередили увагу здебільшого на релігійному житті українців за кордоном.

На тлі праць згаданих авторів вигідно вирізняються публікації відомого польського дослідника М.Шавлеського, який ґрунтовно проаналізував початковий етап еміграційної політики Польщі та діяльність громадських об'єднань опіки над емігрантами, охарактеризував духовне життя народу. Проте він головню розглядав еміграцію поляків, а про еміграційний рух серед українського та єврейського населення згадував лише принагідно. Такі ж підходи властиві й іншим працям, в яких висвітлюється континентальний напрям еміграції – до Німеччини, Франції та Латвії. Загалом у польській історіографії міжвоєнного періоду немає жодної праці, присвяченої українській еміграції з Польщі взагалі та Західної України зокрема.

У ході дослідження проблеми духовного розвитку особистості в педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) в Україні сформувалися нові історіографічні школи, які умовно можна назвати українською православною та греко-католицькою концепціями. Спрямованість історичних студій прихильників ортодоксії засвідчувала визнання саме православної церкви головним духовним репрезентантом українського народу. В історичному контексті вона представлялась як самодостатня релігійна інституція, насильницьки залучена до лона Російської православної церкви. Нового значення набуло вивчення національних особливостей православ'я в Україні, модерної й новітньої історії церкви на тлі вітчизняного національного руху. Серед представників української православної історіографії були відомі вчені та суспільні діячі – М.Грушевський, Д.Дорошенко, І.Огієнко. Однією з найвідоміших узагальнюючих праць з історії православної церкви в Україні, які вийшли за кордоном, стала праця І.Власовського «Нарис історії УПЦ» [2]. У ряду інших досліджень представників українських наукових кіл за кордоном вагоме значення мала праця М.Грушевського «З історії релігійної думки на Україні». В ній даються перші спроби аналізу релігійної ситуації у регіоні з урахуванням народних настроїв, ставлення простого люду до офіційної православної церкви та протестантських течій, котрі посилювали свій вплив протягом другої половини ХІХ ст. Ця праця стала одним із серйозних прикладів об'єктивного наукового дослідження складної релігійно-конфесійної проблематики з визначенням особливостей так званого евангелістського руху в Україні [5].

Одним із ключових тверджень автора праці стала констатація відчуження від змосковщеної офіційної церкви української інтелігенції й наростаючим невдоволенням нею у середовищі народних мас. До причин цього явища М.Грушевський відносив: – втрату живих зв'язків між церковними колами та масами внаслідок підміни «батьківської» віри «казьонщиною» й «мертвечиною» підконтрольної владі церкви (найяскравішим прикладом цього взаємовідчуження вчений вважав скасування права сільських громад обирати парафіяльних священників).

На другому етапі – після Другої світової війни – вивчення проблеми духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) розширилося і за

проблематикою, і за кількістю дослідників. Українська радянська історіографія розглядала еміграційну педагогічну думку, зокрема, з Західної України, як прояв класової боротьби селянських і робітничих мас. З позицій такого стереотипу впродовж 1945–1990 рр. були написані тільки поодинокі дослідження, про еміграцію українців до США і Канади та країн Південної Америки, в тому числі монографії А.Шлепакова та А.Стрілька. Попри догматизм ідеологічних оцінок, ці вчені збагатили українську історіографію значним фактичним матеріалом з історії педагогічної думки вітчизняної еміграції, заклавши таким чином основу для майбутніх досліджень.

Після проголошення незалежності України значно зріс інтерес до вивчення історії української еміграції, в тому числі міжвоєнного двадцятиліття.

Однією з провідних тенденцій сучасної педагогіки є її звернення до особистості, до її духовних цінностей, її духовного світогляду.

Філософи називають сучасний період загальнолюдського розвитку прогресизмом. Цей термін проник у сферу освіти, де він відтіняє терміни «гуманізація» та «гуманітаризація», підкреслюючи прогресивність і перспективність зазначених процесів у сфері освіти.

Висновки... Таким чином, можна зробити висновок, що вітчизняна історіографія проблеми духовного розвитку особистості у 20–50 рр. ХХ ст. пройшла декілька етапів. На першому етапі характеризується окремими розвідками, які стосувалися певних аспектів української еміграції, зокрема, національно-культурної та духовної адаптації українців за кордоном. На другому етапі вивчення проблеми духовного розвитку особистості у педагогічній думці вітчизняної еміграції (20–50 рр. ХХ ст.) розширилося і за проблематикою, і за кількістю дослідників. Слід зазначити, що вивчення даної проблеми вирішувалося здебільшого у двох напрямках – це церковно-релігійний та світський.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І. Д. Бех – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Власовський І. Нарис історії УПЦ : у 4-х т. / І. Власовський. – 5 кн. – Нью-Йорк, УПЦ в З.Д.А., 1955 – 1966. – К. : Либідь, 1998. – 400 с.
3. Качараба С. П. Еміграція з Західної України 1919–1939 : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.02 / С. П. Качараба. – Л., 2003. – 31 с.
4. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року.
5. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні // Грушевський М. С. Духовна Україна. – К. : Либідь, 1994. – С. 5–135.

Анотація

М.В.Кубракова

Духовное развитие личности в педагогической мысли отечественной эмиграции (20-50 гг. ХХ ст.): историографический анализ

В статье содержится историографический обзор проблемы духовного развития личности в педагогической мысли отечественной эмиграции (20–50 гг. ХХ ст.). Историографический анализ проблемы духовного развития личности в педагогической мысли отечественной эмиграции (20–50 гг. ХХ ст.) дают основания условно выделить два этапа: первый – 1919–1939 гг, второй – с 1945 г. – до наших дней. Первый этап характеризуется отдельными исследованиями, касающиеся определенных аспектов эмиграции украинцев, в частности, национально-культурной и духовной адаптации украинцев за рубежом. В свою очередь, второй этап изучения проблемы духовного развития личности в педагогической мысли отечественной эмиграции (20–50 гг. ХХ ст.) расширился и по проблематике и по количеству исследований. В статье указано, что проблема изучения духовного развития личности в педагогической мысли разрабатывалась в двух направлениях: церковно-религиозном и светском.

Ключевые слова: духовность, духовное развитие личности, эмиграция, историография.

Summary

M.V.Kubrakova

Spiritual Person's Development in the Pedagogical Thought of National Emigration (the 1920s-1950s): Historiographical Analysis

The article contains the historiographical review of the problem of spiritual person's development in the pedagogical thought of national emigration (the 1920s-1950s). The historiographical analysis of the problem of spiritual person's development in the pedagogical thought of national emigration (the 1920s-1950s) gives ground for identification of two stages: the first one is from 1919 to 1939, and the second – from 1945 to nowadays. The first stage is characterized by some different researches, which concerned the certain aspects of Ukrainian emigration, mainly, national, cultural and spiritual adaptation of Ukrainians abroad. And the second stage of studying the problem of spiritual person's development in the pedagogical thought of national emigration (the 1920s-1950s) has expanded both concerning its issues and the number of investigations. The article shows that the problem of study of spiritual person's development in the pedagogical thought had the following directions: spiritual, religious and unreligious ones.

Key words: spirituality, spiritual person's development, emigration, historiography.

Дата надходження статті: «8» жовтня 2013 р.